

MAAOMAVALITSUS

EESTI MAAOMAVALITSUSTE LIIDU HA'ALEKANDJA

25. veebruaril 1939. a.

Nr. 2

XVII AASTAKAIK

Väljaandja: Eesti Maaomavalitsuste Liit.

Toimetaja: A. Loorits

Tellimise hind:	Toimetus ja talitus:	Kuulutuste hinnad:
Aastas Kr. 5.—	Tallinnas, Roosikrantsi nr. 12.	1 lhk. Kr. 40.—, ½ lhk. Kr.
Pooles aastas „ 2.50	Tel. 452-72. Posti j. arve nr. 252.	20.—, ¼ lhk. Kr. 10.—, ⅓ lhk.
1923. aastak. „ —.50	Jooksvad arved: Eesti Pangas nr.	Kr. 5.—.
1924.—1935. a. à . . . „ 2.50	609, E. Rahvapangas nr. 991 ja	Dokumentide kaotamise kuulu-
	Põllumeeste Keskpangas nr. 728.	tused 50 senti dokumendi pealt.

Ilmub üks kord kuus, 12 numbrit aastas.

SISU:

Vabariigi President K. Päts 65 a. ja Sõjavägede Ülemjuhataja kindral J. Laidoner 55 a. vana	Lk. 19
Vallaomavalitsuse arengulugu	„ 20
Õpetlikku Soome koolist ja kasvatuses	„ 24
Jalgrataste registreerimisest	„ 27
Vallaseadusega vallaomavalitsuse täitvatele organitele ja järelevalve teostajatele pandud ülesannete loetelu	„ 29
Kirjandust	„ 31
Omavalitsustegelasi	„ 31
Küsimusi ja vastuseid	„ 32

KUULUTATAKSE MAKSVUSETAKS:

1. Tõnu Liiva k'u hobusepass, mis välja antud Sõmeru vallavalitsusest 26. sept. 1922. a. nr. 820 all.

Omavalitsuse

kantseleimargid

25-sendilised

on saada

Eesti Maaomavalitsuste Liidu**büroost**

hinnaga 25 senti poogen (100 tükki).

**Eesti Omavalitsuste ja Ühis-
tegeliste Asutiste Kindlus-
tus A.-S.****„OMA“**

Seltsi omanikeks-peremeesteks on omavalit-
sused, pangad ja põllumajanduslikud ühi-
sused

Põhi-tagavarakapital ja reservid
ületavad Kr. 1.000.000.—.

Suurem ja edurikkam kodumaa
KINDLUSTUSETTEVÕTE

Seltsi juhatus: Tartus, omas majas Riia t. 35
Telef. 3-44 ja 16-12.

Peaesindused: Tallinnas, Rakveres,
Võrus, Viljandis, Pärnus, Tõrvas, Kures-
saares ja Petseris.

Soovitame

vallavalitsustele

asjaajamise ja arvepidamise-raamatuid, sissetuleku kviitungiraamatuid, vallavalitsuse ja kinnisvaramaksu-lehti ja kõiki muid meie poolt varem saadetud nimestikus leiduvaid planke.

Peale nende on meilt veel saada:

Külavanemate register
Vahistatute raamat
Väärtmärkide saamise raamat
Arhiivi kasutamise register
Elanikkude register tähestikuga

(suvituskohtadega valdadele)

Jalgrataste register
Teateleht kohtu aktidele
Koolidele eelarve ettepanekulehti.

Kõik meie raamatud on valmistatud kehtivate vormide järele heast paberist, tugevas ja nägusast köites.

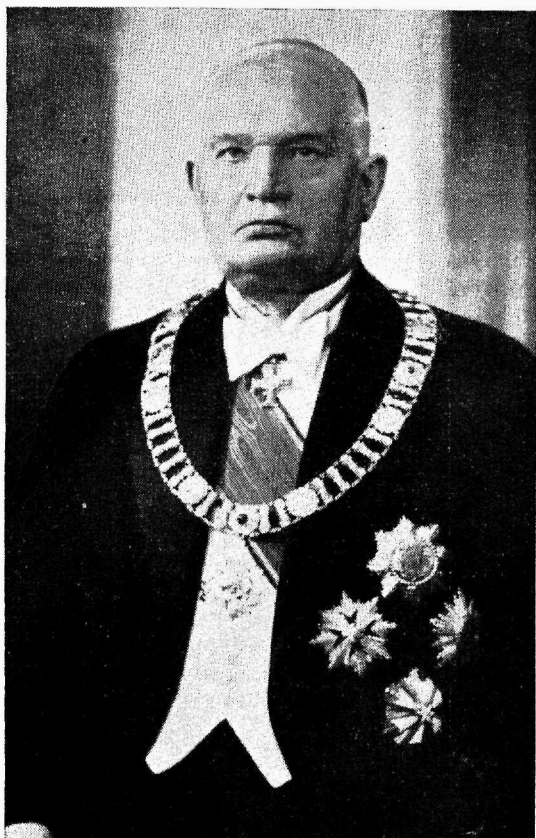
Tellimistega palume rutata, et jõuaksime Teile soovitud paksuses raamatuid valmistada ja õigeaks ajaks kohale toimetada.

Tallinnas, Pärnu mnt. 10

Telefon **446-67**

Posti jooksev arve nr. 760.

K.-Ü „RAHVAÜLIKOOL“i
ärijuhatus.

Otsekui sümboolne tundub, et veebruarile langeb mitte üksnes Eesti Vabariigi aastapäev, vaid veebruari lapsed on ka kaks meie suurt juhti: just Vabaduspäha eelpäeval, 23. veebruaril sai 65 a. vanaks Vabariigi President Konstantin Päts ja veidi varem, 12. veebruaril möödus 55 aastat Sõjavägede Ülemjuhataja kindral Johan Laidoneri sünnist.

Need kaks on Eesti uusima ajaloo suurnimed.

Nende mõlemaga on seotud meie iseseisvuse saavutamine ja vabadusvõitlus kui ka riiklik ülesehitamisetöö suuremal määral, kui kellegi teisega Eestis. Nad kuuluvad lahutamatult ühte iseseisva Eestiga, nagu kokku on sattunud nende sünniajadki.

Terve Eesti suurima uhkusega ja sügavaima tänutundega tuletab nende tähtpäevade puhul meele neid oma veebruarikuu poegi, kes on juhtinud ta saatust vankumata käega, rajades kindla aluse meie iseolemisele. Ühes kogu rahva õnnesoovidega ühineb ka omavalitsustegelaste pere ja hüüab neile: elagu, elagu, elagu — tuhatkord tuhat korda elagu!!!

Vallaomavalitsuse arengulugu.*)

Aleks. Loorits.

I.

Eesti vallakorraldus ulatub tagasi ürgaegadesse, väidab Tartu Ülikooli Eesti õiguse ajaloo professor, Riigivolikogu esimees J. Uluots. Tema kinnitab, et juba kaugetel ürgaegadel osutus Eestis ühiskondlikuks üksuseks külla ja hiljem neist koosnev küllakond, millel olid täita agrarised, administratiivsed, maksustamise ja ka usulised ülesanded.

Sakslaste sissetungimisel Eestisse 13. sajandi alul hakkas see korraldus rebenema ja tule ning mõõgaga ristiusu toonud saksa vassallid, orjastades rahva järkjärgult, asendasid kohalikke ühikuid nende endi korraldustega. Keskaja lõpul igatahes on külakondade, nimetatud vakkudeks, juriidiline ilme tunduvalt muutunud; need ei ole enam vabadest talupoegadest koosnevad asutused, vaid on saanud saksa mõisnikelt käsutatavaiks organisatsiooniks. Poola valitsuse ajal, mis haaras Lõuna-Eestit 1561—1629, mõnel määral tekkisid uuesti vallataolised ühikud, mida kutsuti vardjaskondadeks, ja nende eesotsas seisis vanast Eestist pärinev ametikandja vardjas, kes oli siis vahemeheks talupoegade ja riigivõimu organite vahel. Kui Rootsi võim samal ajal sai valitsevaks Põhja-Eestis, siis alul ka siin püsisid talupoegade ühikud vakkude näol ja nende eesotsas seisis kubjas või vardjas. Samasugune oli seisukord ka Saare- ja Muhemaal, mis allusid Taanile. Kuid mida rohkem Rootsi kindlustas siin oma võimu, allutades lõpuks 17. sajandi alul kogu maa, seda rohkem langes nende vakkude ja vardjaskondade tähendus ning ühes maapinna jagamisega enamikus ikkagi sakslasist vasallide vahel muutusid nende tööriistadeks ka talurahva organisatsioonid. Vene ajal, alates 18. sajandist, kestab arenemine ses suunas veelgi suuremal määral, talupoeg viidi armetusse maa külge nagu needitud kinnisorja seisundisse ja maa omavalitsuslikud ühikud muutusid täieliseks mõi-

saõiguslikeks organisatsiooniks, teotsedes vaid mõisniku käsilastena õige kitsal alal, peamiselt talurahva üle kohtumõistmisel. Seega kohalikust omavalitsusest jäid alles ainult riismed, ta oli muutunud sakslasest mõisniku võimu- ja käsualuseks.

Vene alla sattudes praegune Eesti, mis sakslaste sissetungimisest saadik oli killunenud mitmete võimude alluvusse (mõõgavenad, saksa ordu ja piiskopid, siis Rootsi, Poola ja Taani korraga, sagedased venelaste osalised vallutusretked jne.), ei moodsustanud ammugi ühendatud tervikut, vaid eesti rahvas jaotati siingi kaheks suuremaks administratiivüksuseks. Nii keisrinna Katariina II ajal loodud kubermangukorralduse järele osa eestlasi langes Eestimaa kubermangu alla, teine osa aga Liivimaa kubermangu alla, kus pooletsaadik elasid lätlased. Niisugusest olustikust tingitult on praeguse Eesti osas Vene ajal kuni iseseisvuse saabumiseni kehtinud kaheksugused normid ja kui jõuti kord talurahva seisundi parandamiskatseteni, siis seegi protsess kannab kumbkis kubermangus erilmet.

Talurahva vabastamisepeüüded ulatusid Eesti alale Lääne-Euroopa vabamate ideede mõjul alles 18. sajandi lõpul. Esialgu küll vaid üksikute väga väheste mõisnike n.-ö. ketserlike mõtteavaldustena, kohati siiski ka katsetena, kuid saanud tuge riigivõimult hakkas pind vähehaaval küpsema mõnesugusteks üldisteks korraldusteks. Ühtlasi hakkas ka omavalitsuslik kord uuesti elustuma: hargnes talurahva kohus, administratsioon jne., kuigi kindlasti mõisast olenevalt, sest ainult mõisniku nõusolekul nähti ette talurahva poolt valitud kaupjaid, vallavanemaid, esindajaid kohtutes jne.

Soodus olustik talurahva olukorra parandamiseks saabus Lääne-Euroopa liberalistlikest vooludest mõjustatud keiser Alexander I tõusuga Vene troonile. Rüütelkond, ol-

*) Käesolev kirjutis on koostatud Soome Maaomavalitsuste Liidu häälekandja „Maalaiskunta“ toimetuse palvel ja ilmub alates nr. 2 — 1939. a. selles ajakirjas pealkirja all „Eestin uudistettu kunallishallinto“ mitmest numbrist läbiulatuvalt ühes kokkuvõttega artiklist „Vallapiiride kujunemine“ (vt. „Maaomavalitsus“ nr. 11 — 1938). Et see kirjutis käsitab lühidalt meie vallaomavalitsuse arengulugu ürgaegadest kuni uue Vallaseaduseni kaasaarvatult, siis avaldame selle ka „Maaomavalitsuses“, sest sarnases ulatuslikus kokkuvõttes seda asja Eestis senini trükkis käsitatud ei ole.

Kirjutis ei ole mõeldud mingi uurimusena, vaid on sooritatud ajakirjandusliku kutsetöö keerises ja kannab õieti ajakirjandusliku ülevaate iseloomu, seades sihiks pakkuda Soome omavalitsustegelastele linnulennulist pilti Eesti vallaomavalitsuse arengust ühenduses uue Vallaseaduse makmapanekuga ja vallapiiride muutmisega. Sellisena ta tohiks aga huvi äratada meiegi omavalitsustegelaste laiemas peres, kuna meil vastav kirjandus puudub.

les hästi teadlik noore keisri vaadetest, püüdis ette jõuda riigivõimu vahelesegamisest ja soovides oma seniseid talurahva orjastamisel rajanevaid hüvesid säilitada, algatas ise mõisniku ja talupoja vahekorra kindlaksmääramise küsimuse — muidugi põhimõttel, et kõik jääks võimalikult vana viisi. See silmapete läkski korda. Tänu sidemeile Peterburgis sai Eestimaa mõisnike maapäev omad plaanid hõlpsasti läbi viia ja keiser andis 1802. a. nõusoleku selleks, et Eesti kubermangu piires iga mõisnik kuulutab ise välja regulatiivi oma talupoegadele, nii et need arvaksid selle mõisniku poolt vabatahtlikult neile kingitud olevat. Seega seniste koormiste kindlustamine pidi olema koguni heategul. . .

Lähemalt vaadeldes see 1802. a. regulatiiv, n. n. Eestimaa talurahva kaitseseadus, on ainult uuenduste lubamise fiktsioon. Ta k u t s u b talurahvast üles oma majapidamiste eest hoolitsema (see oli mõisnike huvides, sest orjastatud taludest tuli nendele tasuta tööjõud!) ja vaid l u b a b parandada nende seisundit. Ainult see osa vallasvarast, mis ei kuulu talu inventari hulka, tunnistati talupoja omandiks ja peremeestele anti vaid maa eluaegse tarvitamise õigus ning teatav õigus selle parandamiseks. Kaitset talupojale mõisniku omavoli vastu töötas küll anda uuesti loodud valla- ja kihelkonnakohus, kuid kuna nende koosseis koostus mõisnike määratud ja kinnitatud liikmetest, siis võib juba arvata, mis väärtus neil oli talupoja suhtes! Uudiseks oli siiski, et talurahva müügioperatsiooneks vajati selle kohtu lubasid. Lahtiseks jäi aga täiesti talupojal lasuvate orjaste reguleerimine: jällegi v a i d l u b a t i seniseid koormisi mitte tõsta.

Samuti kui Eestimaa maapäev, nii ka Liivimaa rüütelkond oli olude surve all sunnitud omapoolsete ettepanekutega esinema. Need aga töötati Peterburis ümber ja muudetud kujul 20. veebruaril 1804. a. kinnitati keisrilt Liivimaa talurahva seadusena. See juba tunnistab Liivimaa talupojaseisuse õiguslikult oleval. Talupoeg ei ole enam asi, mida mõisnik oma tahtmise järgi võib müüa, pantida, vahetada, kinkida, parandada jne., vaid ta kujutab isikut, kes mõisnikuga on seotud maa läbi. Ilma maata ei saa talupoega üldse enam võõrandada, teda ei või ilma ta enese nõusolekuta maast lahutada ega mujale teenistusse asetada. Oma talu suhtes on talupojal pärandatav tarvitamisõigus, talle kindlustati omandiõigus nii vallas- kui ka kinnisvara suhtes, kusjuures aga nn. raudvara oli talust lahutamatu ja jäi maaga ühte,

kuuludes selle omanikule-mõisnikule, sest sel ajal veel maad talupojale ei müüdnud. Ka määrati talumaal lasuvad kohustused enam-vähem kindlaks (muidugi senise orjuse ulatuses!) ja mõisnik kaotas õiguse segada vahele talurahva abiellumisse. Ühtlasi pandi maksma ka uus kohtukorraldus talurahva jaoks, kutsudes ellu vallakohtu, mille kolmest liikmest üks määrati mõisa poolt, teine valiti peremeeste ja kolmas sulaste poolt. Kuid selle kohtu otsused kinnitas mõisavalitsus. Teiseks kohtuinstantsiks oli kihelkonnakohus aadli eesistumisel ja kolme talupoegade poolt valitud kaasistnikuga. Veel kolmandaski astmes nn. maakohtus, oli kaks talupoja seisusest kaasistajat. Muidugi kõikides neis kohtuinstantsides oli mõisniku mõju valdav, sest talupoegade seast valitud liigetel ei saanud olla mingit iseseisvust, kuna nad olid seotud mõisnikule kuuluva maa külge. Ometigi uus seadus kitsendas mõisnike piiramatuid õigusi nii mõneski suhtes. Muuseas piiras ka nende kodukari õigust, määrares vangistuse ülemmääraks 2 päeva ja ihunuhtlust ei lubanud üle 15 kepihoobi. — Oli saavutus seegi. . .

Liivimaa talurahvaseadusele pidi tahehtamata järgnema ka Eestimaa rüütelkond, ja maapäev võttiski juba 1804. a. kevadel vastu uue regulatiivi, mis kinnitati keisri poolt samal sügisel. Siiski nii mõneski suhtes erines see Liivimaa seadusest halvemuse suunas. Nii ihunuhtlust lubati siin 30 kepihoobi piires, mõisnik võis talupoegi müüa ka ilma maata, samuti neid taludest paigutada mõisaorjusse jne.

Need seadused aga ei püsinud kuigi kaua. Mõisnikud pidasid neid endile kahjulikeks ja liialt kitsendavaks, kuid riigivalitsus jälle väheseks ja puudulikuks ning ajale enam mitte vastavateks.

Peterburgis asuti peagi uute seaduste väljatöötamisele ja 23. mail 1816. a. kinnitati uus Eestimaa talurahva seadus. Samasugune seadus Liivimaa kohta järgnes 26. märtsil 1819. Neid seadusi kutsutakse talurahva orjusest vabastamise seadusteks, sest nüüd muutus eesti talurahvas orjadest vabadeks isikuteks, kel „edespidi Moisavannematega muud teggemist ei olle, kui aga seditõmõda, kuidanemmad teine teisega vastastikko kaupan ehk kontrakti on teinud.“ Talupojad said õiguse endile maad ja muud vara pärandatavaks omandiks hankida, kuid „Ma ja Pohhi“ jäi siiski täielikult mõisnikkude omaks ja ka talurahva liikumisevabadus oli väga piiratud, nii et keegi õieti ei pääsenud mõisnike meelevalla alt ja vabadus oli ole-

mas rohkem nimeliselt, mispärast hiljem seda olukorda ongi hakatud hüüdma „lindepriiuseks“. Talurahvas jagunes uute seaduste järgi kogukonda dekse, kuhu pidi kuuluma iga talupojaseisusest isik. Need kogukonnad rajati vastavate mõisapiirkondade raames, moodustades iga mõisa järele kuulunud talurahvast omaette kogukonna, kes majanduslikult ometi jäi edasi sõltuvusse oma senisest pärihärrest — mõisnikust ja täitis ka temale osaks langenud toliaegseid väheseid ühiskondlikke ülesandeid senise mõisaomaniku või selle asemiku otsesel juhtimisel ja järelevalvel. Kogukonna vanemad või talitajad, nagu neid nimetati, olid määratud mõisniku soovi järele valla-kogu poolt esitatud kandidaatide hulgast, nemad ühes oma valitsevate abidega pidid valvama isegi selle järele, et talurahvas täidaks kõik omad kohustused mõisa vastu, kogukonnavalitsus ja kohus võis kokku tulla vaid mõisniku kutsel või loal, istungeid peeti mõisas kas mõisaomaniku või tema asemiku osavõtul; kui hääletamisel peremeeste ja sulaste vahel ei jõutud ühisele otsusele, lahendas küsimuse mõisavalitsus, mõisal oli õigus tagandada ja vangistada kogukonna ametnikke, mõisapolitsei võis talupoegi kodukari õigusel karistada kuni 15 kepihoobiga meestele ja kuni 30 vitsalöögini naistele, raukadele ning nõrkadele. Ka kohutokorraldused säilitasid mõisnikud 1804. a. seadusega loodud olukorra ja jäid nende tegevust juhtima ning mõjutama. Valla-kohuvaanem või peakohutumees valiti küll taluperemeeste hulgast ja valitavad olid ka kaasistnikud, kuid nende kõikide kinnitamise õigus kuulus mõisnikule. Huviga võib aga märkida, et seni ainuvalitseva saksa keele kõrval sai ametliku eluõiguse ka eesti keel, kuna Eestimaal igasse kihelkonda loodud kogukonnohohtu protokollid pidi kirjutama kohalik pastor eesti keeles. Ka pandi alus koolikorraldusele, kus juhtiv osa jällegi langes mõisnikele ja selle kõrval sakslasist pastoritele, kes aga sageli astusid välja talurahva kaitseks, kuna nad linnakodanike järglastena ja väljast sisserändajatena olid tulnud teistest oludest, kui nende rahvuskaslastest — mõisnikud. Eriti suurelt aga vähendas seaduste mõju talurahva liikumisevabaduse piiramine rea kitsendustega. Nii Eestimaal talupoeg ei tohtinud üldse lahkuda kubermangu piirest kuni seal meeshingede arv polnud tõusnud 140.000 peale (mis ei täitunudki selle seaduse kestvusel), linna nad ei võinud asuda enne kui see arv on jõudnud 120.000-ni (täitus 1834, kuid edasi kasvas

lootusetu majandusliku seisundi, nn. lindpriiuse tõttu väga visalt, ulatudes 1855. a. alles 126.940 peale). Pärast sedagi oli linnadesse asumine lubatud vaid mõisnikust kuberner ja rüütelkonna peamehe eriloal. Liivimaal sai talurahvas siiski juba 1832. aastaks õiguse vastava passiga liikuda kubermangu piires ja asuda elama linnades rae loal. Ühes sellega pandi Liivimaal talupoegadele ka perekonnanimed, Eestimaal veidi hiljem.

Ometigi, kõigest alalhoidlusest hoolimata, 1816. ja 1819. a. seadustega ikkagi suurendati talurahva enesevalitsemist ja ühtlasi funktsioone: mida enne oli täitnud sakslasest mõisnik üks, võttis nüüd üle ja hakkas osalt täitma vallaomavalitsus. Liivimaal 1841. ja 1845. a. asetleitud agrarrahutuste mõjul järgnes neile seadusile uusi täiendusi 1849. aastal, millega korraldati kohustuste vahetust mõisaga ja määrati kindlaks mõisa- ja talumaade (nn. vakuma) piirkonnad, kindlustades suurema osa sellest maast talurahvale, mis oli tema kasutada, ja keelates selle liitmise mõisamaaga, kuna sõltuvusse mõisa tahtest jäi talupoegade käes olevast maast nn. kvote- või kuudenikumaa, mida mõisnik võis ka mõisamaaga liita, kuigi ei võinud müüa muudele kui vaid talupoegadele. Ja kui jõustusid 1860. a. talurahvaseadused, mis korraldasid peamiselt maavalduse küsimusi, siis lõigati vahetust valla ja mõisa vahel järjest rohkem ja rohkem katki selles mõttes, et vallaomavalitsus ei jäänud enam mõisnike hooldamise alla, vaid omas teatud määral üsna iseseisva seisukorra, alistudes viimaks veel vaid mõisahärrade kolleegiumi ülevalve instantsile.

Samal ajal oli haripunktile jõudnud mõisamajapidamise kriis ja majandusliku kokkuvõrvarisemise sunnil mõisnikud hakkasid müüma talusid talurahvale, kes rasketest elutingimustest hoolimata oli suutnud kõigile katsumustele visalt vastu panna ja isegi raha koguda. See rahva majanduslik iseseisvumine muidugi omaltki poolt aitas vabaneda mõisa mõjudest kogukonnaelus.

Põhjalikuma murrangu meie vallaomavalitsusse tõi keiser Aleksander II poolt 16. veebruaril 1866. a. antud vallakogukonna valitsemise seadus, mis püsis jõus (peamiselt 1917. a. revolutsioonieagsete muudatustega) osalt kuni 7. apr. 1937. a. antud vallaseaduse maksma hakkamiseni ja rajas kindla aluse Eesti kogukondlikule omavalitsusele täielikus sõltumatuses mõisast. Nii alles see seadus ühes 1856. ja 1860. a. talurahvaseadustega sai tõeliseks eesti rahva saksaorju-

sest vabastajaks ja siit peale võttis hoogu suur rahvuslik ärkamine koos majandusliku kandejõu järjekindla tõusuga.

1866. a. vallakogukonna seadus lõi Eesti alal mõlemas kubermangus talurahva seisusliku vallaomavalitsuse, mis hõlmas kõiki talupoja seisusest elanikke, kes olid kantud valla hingekirja (nn. revisjonilehed), kuid administratiivseid ülesandeid teostas vaid 1849. a. seadusega talurahvale kindlustatud osa nn. vakumaa või orjusemaa piires, kuna mõisa rajoones need ülesanded jäid erilise mõisapolitsei hooleks. Tegelikult see tähendas seda, et kogu talupoja-seisusest rahvastik pidas ülal vallakogu'onda ja maksis tema heaks maksusid, kuid maaalaliselt nn. mõisamaa rohkem kui pool praeguse Eesti pindalast, ei kannud kohustusi vallaomavalitsuse heaks ega allunud selle administratsioonile, vaid jäi mitmeti privilegeeritult mõisniku valdkonda, kuigi see sageli oma selle osa maid müüs talupoegadele. Vallaomavalitsuse administratsioonile alluva vakumaa suhtes olid aga maksmapandud kindlad normid ja see maa eraldati mõisamaast ning pidi jääma talupoegade valdusse, kelledele ta tegelikult müüdi alates 18. sajandi teistest poolest. Alles 1917. a. revolutsioon murdis mõisnike säilitatud võimuriismed mõisamaa suhtes ja muutis valla administratiivseks tervikuks ilma ühegi väljavõtteta. Ka säilitas mõisnik kuni 1917. aastani rea privileege, nagu jahi- ja kalapiüügiõigus, viinapõletamise ja õlleajamise ning kõrtsipidamise õigus, laatade korraldamise õigus, patronaadi õigus kirikuelu juhtimisel, vabastamine teede korrashoiust jne.

Kuid siiski, 1866. a. seadus ühes sellele 1889. a. järgnenud talurahvaasutiste ümberkorraldamise seadusega (viimane asendas rüütelkondade omaavalitsuslikud kohtud ja politsei Vene riiklikkude asutistega ning talurahva-asutiste järelevalvet teostavad kihelkonnakohtud siseministrilt nimetatavate riiklike ametnikega — talurahvaasjade komisaridega) murdis mõisnike selgroo vallaomavalitsuse alal ja eemaldas nad selle juhtimisest, mõjutamisest ning isegi järelevalvest täielikult. Samuti lülitati aegajalt saksa keel asjaajamisest täiesti välja ning asendati pärast 1889. a. seaduse maksmapanekut lõplikult vene keelega, mille kõrval eesti keel lubatuks jäi vaid läbikäimisel rahvaga.

Kuna ühtlasi kogukonna asutised — vallavalitsused ja kohtud — lahkusid mõisadest, siis pärast 1866. a. hakkasid Eestis tekima vallamajad (enne seda oli vaid üksikuid ehitatud), milledesse koondus kogu-

konna elu juhtimine ja mis on saanud neiks kantsideks, kust eestlane visalt on teostanud rünnakuid omariikluse saavutamiseks. Ka rahvakooli korraldus läks vallaomavalitsuste kätte ja sai tähtsaks teguriks rahva iseteadvuse kasvatamisel. On iseloomustav märkida, et oma koolide juhtimist pidas eestlane vene võimu päevil nii tähtsaks, et kõikide abinõudega hoidis sellest kinni hilisemal venestamise ajajärgul. Ja kui Vene riigivõim igasugu soodustuste kaasabil püüdis maale poetada venekeelseid algkooli nn. ministeeriumikoolide näol, ehitades neile maju ja kandes kõiki kulusid, siis peagu kõik vallad lükkasid sellekohased „häätähtlikkused“ tagasi ning kandsid ise oma koolide kulud, et võida neid oma tahtmise kohaselt korraldada, koolimaju ehitada, kindlaid eestimeelseid kooliõpetajaid valida jne.

Ühenduses vallamajade rajamisega ja uute koolide asutamisega tõusis päevakorraks ka vallapiiride korraldamine, sest senised väga väikesed mõisapiirkondade järele kujunenud vallad ei olnud suutelised oma asutisi ülal pidama. Kui juba 1866. a. talurahvaseaduse maksmapanekul osa valdasid ühendati, siis eriti hoogu läks see tegevus 1889. a. antud talurahvaasutiste ümberkorraldamise seaduse jõustumisega ja alates 1890. aastast toimus suur vallapiiride korraldamine terve praeguse Eesti piires, andes maa jagunemisele valdadeks üldiselt selle pildi, mis tal oli enne 1938. a. toimunud uut piiride korraldamist.

1866. a. vallakogukonna valitsemise seaduse alusel loodud vallaomavalitsus peale seisuslikkuse oli ka tsensuslik. Tema esinduskogus, mille nimeks oli valla täiskogugu, kuulusid kõik nn. vakumaa taluperemehed, kuna ülejäänud kogukonnaliikmed või hinged valisid sinna vaid esindajaid täiskasvanud meeshingede arvule vastavalt. Naistele ei olnud isiklik osavõtt vallaomavalitsuses mingil moel võimaldatud; kui nad olidki taluomanikud, siis nende volitusteta asemikena esinesid nende mehed, kuid üldiselt naistega rohkem ei arvestatud, kui vaid hingede üldloendusel. Valla täiskogu valis oma liikmete seast valla meessoost hingede arvu järele 8—24-liikmelise valla volikogugu, mille koosseis igal aastal uuenes $\frac{1}{3}$ võrra ja kus pooled kohad olid määratud taluperemeestele, ülejäänud maatameeste saadikuile. Ka kolmeaastase kestvusega valla valitsuse valis täiskogu, kuid tal oli õigus sinna valida vaid talupidajaid. Vallaomavalitsus kandis kollegiaalset ilmet ja sinna kuulusid valla vanem või talitaja ning selle abid, kes vallavanema juhtimisel ta-

valiselt kord kuus pidasid ühist koosolekut, muidu aga tegutsesid omavahelise tööjaotuse alusel. Vallavanem omas õiguse kõiki vallakogukonna piires elutsevaid talupoja seisusest isikuid väiksel määral karistada (rahatrahviga kuni 1 rublani ja arestiga kuni 2 ööpäevani). Valla täiskogul peale valimiste teostamise muid ülesandeid õieti polnudki, nimetada võiks veel õigust valla kodanikke vallast ära või lahti öelda, mis tähendas Siberisse asumisele saatmist ja rakendati harukordadel hobusevaraste ning teiste kuritegeliste isikute suhtes. Vallavolikogu oli vallaomavalitsuse määrav organ ja tema ülesanneteks olid valla üldise hääkäekäigu eest valvel seismise kõrval eelarvelised küsimused koos maksude jaotamisega, samuti aruannete läbivaatamine, kapitalide ja varade kasutamise üle otsustamine jne., kuid tähtsamateks õigusteks kujunesid vallasekretäri (sel ajal valla kirjutaja) ning kooliõpetajate valimine. Vallavalitsus oli täitvaks organiks ja teostas ka mõningaid riigivõimu ülesandeid, peamiselt politseilisi. Peale nende or-

ganite oli veel eriline peremeestekogu, mis koosnes vaid talupidajaist ja arutas maal lasuvate erikoormiste jaotamist endi vahel. Täiesti eriorgani moodustas puhtkollegiaalne valla täiskogult valitav valla kohus, kes arutas talupoegade väikseid süüteo- ja nõude- kui ka hoolekande- ja päranduseasju. Järelevalvet vallaomavalitsuste tegevuse seaduslikkuse ja otstarbekuse üle teostasid mitte enam mõisnikud otseselt, vaid selleks määratud eriorganid, alul küll veel aadlist juhitud sillakohtud, kuid pärast 1889. a. vallakogukonna ümberkorraldamise seaduse maksmapanekut siseministrilt määratud eriametnikud — talurahva asjade komissarid, kes olid enamuses venelased, hilisemal ajal mõned ka juba eestlasedki. Vallakohtud allusid järelevalve suhtes otseselt ülemtalurahvakohtutele, millede eesistujateks aegamööda tõusid eestlased, kaasistujateks aga olid vallakohtu esimehed kordamööda.

(Järgneb.)

Õpetlikku Soome koolist ja kasvatusest.

H. Summer.

Meie vennasrahvas üle lahe on silmapaistev oma saavutusilt. Tal on palju nimesid ülemaailmlise kuulsusega mitmelt alalt. Soome üldine kultuuriline tase on kõrge: isegi põlluharimise alal on tema saagid märksa suuremad meie saakidest, kuigi kliima ja geograafiline asend ei ole soodsad põllukultuuri suhtes.

Soome rahva elustandard on märksa kõrgem meie omast. Selles võime veenduda igal sammul.

Seda võime rõõmuga nentida, sest oleme soomlastele nii lähedased sugulased, et loodame ka enestel olevat sama palju visadust ja energiat. Küll siis ka meie õige pea jõuame samale tasemele.

Sarnased mõtted on vist igalühel meist, kui meie viibime soomlaste juures.

Nii saab mõistetavaks huvi eriti soomlaste kooli ja kasvatuse vastu. Tahaks näha, kuidas kasvab see tugev ja mehine rahvas. Ei saa ju olla juhuslikud nende saavutused. Kõigel sellel peab olema oma kindel alus. Selleks aluseks on suurel määral kasvatus.

Kasvatusteguriteks on kodu, kool ja ühiskond. Kõigi nende teguritega ei ole meil siin võimalik tutvuda, kuid püüame puudutada

mõnd küsimust kooli alalt. Puudutame neid küsimusi ainult tähtsamatest meie kooliga lahkumisevatest punktidest.

Esitame siin ainult mõned katkendilised tähelepanekud, mis on materjaliks pedagoogilistele kaalutlustele ja mis võiksid tuua meie pedagooge viljakatele mõtetele.

Soomlased peavad oma algkooli tähtsaimaks ülesandeks kasvatust. Sellesse kooli kasvatussüsteemi kuulub õpetus ühe lülina. Kõik kooli elu on korraldatud paremate kasvatuslikkude tulemuste saamiseks tugeva järjekindlusega.

Koolis on märgata laste eest igakülgset tööst mittehellitavat hoolitsemist.

Laps on nii öelda pandud koolis kasvama nagu puu puukoolis. Tema kehalise arenemise eest hoolitsetakse raudse järjekindlusega.

Näib, et selle süsteemi kohaselt nõutakse ja eriti järeleandmatult kolme asja: õhku, toitu ja kehalisi harjutusi. Ja õieti, kas ei olegi see kõige kehalise arenemise teaduslik kava.

Võimaldada õpilastele õhku, toitu ja kehalisi harjutusi küllaldaselt määral, ei ole koolile kergeks ülesandeks.

Ruumis, kus on palju inimesi koos, eriti noori, ei ole kerge hoolitseda selle eest, et õhk oleks hingamiseks värske ja hea. Kuid raskustele tuleb vaadata otsekohe silma ja püüda neid võita. Raskused ju selleks ongi, et neid võita.

Soomlased on juba aastakümnete eest jõudnud seisukohale, et noorte alalise toasviibimise vastu tuleb võidelda kõigi abinõudega. Loomulik inimese tegevuskoht ei ole ju tuba.

Sellepärast tuleb karastada noori järeljätmata järjekindlusega.

Nii ongi kujunenud soomlaste koolides kindlaks harjumuseks, et õpilased viibivad klassides ja teistes kooliruumides ainult nõnda palju, kui see on hädasti vajalik. On aga kindel, et vahetunnid ei kuulu selle aja hulka.

Samuti ei kuulu selle aja hulka võimlemiseks määratud aeg, kui ilm on soodne väljas võimlemiseks.

Ja nii soomlased saavadki oma õpilased ilma erandita välja igaks vahetunniks. Sel ajal tuulutatakse kooliruumi põhjalikult tõmbetuulega. Nii siis vahetunnilt tulles on lapsed jälle heas ja värskes õhus.

Õpilaste riiehoold on ka nõnda korraldatud, et tunni lõppedes ajaviitmata õpilastel üliiridid seljas on ja õpilased viibimata võivad välja minna võimlema ja mängima. Selleks on leitud üliirietele sünnis koht koridoris klassi ukse läheduses. Minuti jooksul on terve klassi õpilaspere väljas. Sama kiirelt on ta sealt jälle tagasi.

Meie riiehoiu juures oleks nii mitmeski kohas võimata õpilasi 4—5 korraks päevas välja mängima saata. Tuleks riiehoold korraldada teisiti. Eriti peaks seda arvestama uute koolimajade ehitamisel.

Ka ei taha soomlased kuigi palju teada internaatidest. Lapsed käivad kuni 5 kilomeetrit kooli ja koduteed röömuga. On ka korraldatud küütimine. Selles asjas on meie vaated tublisti lahkuminevad. Meil on umbes 12% õpilastest internaatides. Kuuldub, et soomlastel ei ole kavatsust selles asjas oma seisukohta muuta. Nad ütlevad: „Kui meie lastele koolis sooja toitu anname, käivad nad röömuga kuni 5 km tagant koolis. Näljased lapsed aga ei tahaks ka 2 kilomeetrit käia.“

Et nii pikki käimisi muuta mugavamaks, on lastel head paksude taldadega jalanõud. Jalanõude korraliku määrimise eest hoolitsevad õpetajad ja annavad selleks vastavaid juhatusi. Nii on laste jalad kuivad. Sellel on aga suur tervishoidlik tähtsus.

Kui võtta kokku kõik vahetunnid, siis annavad nad kogusummas ühe tunni päevas võimlemist ja mängusid.

Õpilastega ühes väljasviibivad õpetajad hoolitsevad selle eest, et harjutused ja mängud käiksid mitmes rühmas ja et ükski õpilane ei oleks tegevusetu.

Viibimine kooliteel suurendab väljasviibimise aega veel suuremal määral. Kuid peale selle on nädalas kaks tundi süstemaatilist võimlemist.

Nii peaks lastele sellest jätkuma. Ja jätkubki. Maksab ainult vaadata soome õpilastele, et jõuda selgusele kui hästi nad on kehaliselt hoolitsetud ja karastatud.

Ka kehvemate elanikkude asukohtades on apsed tugevad ja eluröömsad. Aina rööm on näha neid punapõselisi soome poisse ja tüdrukuid.

Ka koolimajade ehitajad on võtnud arvesse värske õhu tarve. Klassid on ruumikad. Koolipingid ei täida klassiruumi seinast seinani.

Kuid ega värske õhk ega kehalised harjutused üksinda ei suuda noori kehaliselt arendada. On kindlasti tarvilik hoolitseda õige ja tervisnõuetele vastava toidu eest.

Seda toitu ei saa muretseda ilma vaevata. Ei saa seda küsimust rahuldavalt lahendada ilma õpetajate juhtimiseta. Vastasel korral muutub õpilaste söömine koolis hoopis tervishoiu nõuetele mittevastavaks toiminguks. Süüakse igal vahetunnil kuiva leiba ja ka maiustusi. Kumbki nendest ei ole aga õpilastele lubatud. Kumbagi ei saa nimetada korralikuks toiduks. Eriti kahjulik on õigestest söögiaegadest mittekinnipidamine. Köht ei ole ju mõni kott, kuhu kõike võib loopida. Tema on tähtis elund, mis töötab ainult siis reeglipäraselt ja korralikult, kui meie rahuldame vähemalt minimaalseid tervishoidlikke nõudeid.

Kust võtab aga laps need õiged harjumused, kui ta koolis juhuslikult ja omapead toimetab.

Head ja õiged harjumused kasvavad koolis lapsele kui teiseks iseloomuks. Neid ei tule kunagi alahinnata. Soomes ei ole võimalik koolis kuigi palju aega kulutada tervishoiu õppimiseks, või kes suudakski kunagi seda laialdast ala õppida põhjalikult. Ikka selgub hiliem, et teadmisi oli vähe.

Kuid selle eest käsitavad soomlased küsimust praktiliselt hästi.

Nad hoolitsevad õigete harjumuste eest koolis.

Umbes kella 11 ajal tuuakse klassidesse valged nõud supiga. Supp on valmistatud

kooliteenija poolt kooli köögis. Linnades tuakse autoga supinõud keskköögist, isegi Helsingi suurtes koolides. Nõud asetatakse sooja kappi, kust nad võetakse välja õpilastele jaotamiseks teatud kellaajal.

Õpilased lähevad reas oma taldrikutega. Tänamisega annab ta õpetajale märku, et tal nüüd juba küllalt on suppi kausikeses.

Kui aga hiljem selgub, et ta oli eksinud ja head isu veel jätkub, tuleb ta uuesti oma kausikesega ja saab veel lisa. Võileivad otstitakse välja. Koolipink tehakse tasapinnaliseks erilise lihtsa seadeldisega, lauale laotakse puhas linakene ja klassituba ongi muutunud söögitoaks.

Üks õpilastest loeb lühikese mõnesõnalise palve ja söömine võib alata.

Seejuures võib panna tähele seda, et õpilastele on antud tervishoidlikke juhatusi: süüakse aeglaselt ja hästi närides.

See lõppenud, aitavad õpilased jälle kõik korda seada, et klassis oleks võimalik teha edasi õppetööd.

Siin võib eriti märkida soomlaste praktilisust.

Nad ei ole ehitanud maakoolidesse erilisi söögiruume. Ei pannud seda ka linnas igal pool tähele. Kuhu olekski võimalik mahutada korraga nõnda palju lapsi. Söömine klassides on ju täiesti võimalik ja küsimusse kõige otstarbekohasem lahendus eriti kulude suhtes.

Meie ei ole nõnda rikkad, et ehitada ruumi selleks, et teda kasutada õppeaja jooksul ainult 20—30 minutit päevas. Tuleb lahendada küsimus jõukohaselt.

Õpilaste toitmine koolis sooja toiduga on Soomes nõnda iseenesest mõistetav, et sellest küll ükski maapealne võim neid loobuma ei sunni. Asi on ka tõesti seda väärt, et seda soome kooli üheks suuremaks kasvatuslikuks saavutuseks pidada.

Tahtmata tuleb keelele küsimus, kunas meie nõnda kaugele jõuame. Mitte selles ei ole raskusi, et õpilaste korralik toitmine nõuaks palju kulu ja erilisi seadeldisi. Kõik võimalused on meilgi. Raskus seisab nimelt küsimuse uudsuses. Paljud arvavad ju, et ka teevesi on küllalt hea ja et saiad sinna juure on juba vägagi hea.

Kuid see ei ole lihtne ega otstarbekas toit lastele. Ta ei anna neile õigeid tervishoidlikke harjumusi. Tee andmine lastele on nagu küsimusest kuidagi möödahiilimine.

Küsimuse lahendamise raskusele tuleb aga vaadata otse silma.

Kui meie sõjapäevil vaenlaste kuulide all kaevikutes saime sooja toitu, miks meie ei

saa seda siis rahu ajal laste teises kodus — koolis. Meie peame seda saama.

Raputame enestest maha külma ükskõiksuse ja katsume hakata hoolitsemata õpilaste eest koolides igakülgselt. Õpitakse ju elu jaoks. Surma jaoks ei ole mingisugust tarkust tarvis. Eks järgne siit, et peame andma koolis õigeid harjumusi ja hoolitsemata kehalise arenemise eest niipalju, kui see on vähegi meie võimuses ja kui palju meil on sellel alal teadmisi.

Nagu nägime, olid soome koolis hästi lahendatud õhu- ja toitlusküsimused.

Kolmas lüli kehalise kasvatuses ahelas — harjutused — on ka samuti soome kooli tugevaks küljeks.

Vahetundide ratsionaalne kasutamine ja kaks tundi võimlemist nädalas annavad õpetajaile väga palju võimalusi võimlemist heale järjele tõsta.

Võimlemisruumide küsimuse lahendamisel näitavad soomlased üles suurt leidlikkust ja praktilisust.

Nad ei unista suurtest võimlemissaalidest väikestes koolides. Nad teavad, et seda ei suuda ka rikas Soome riik, kus on palgad umbes kaks korda suuremad meie palkadest, kuigi elukallidus on umbes võrdne meie elukallidusega.

Soomlased on ühendanud käsitööruumi ja võimlemisruumi üheks. Tööpingid on kinnitatud otsapidi seinte külge. Nii võib tõsta pinke seinanajale, mille tõttu kõik põrandapind jääb vabaks. Seintele on asetatud eranditult rootsiredelid õpilaste arvule vastavalt — kahe-kolme õpilase kohta üks redel. Lakke ja seinte äärtesse on asetatud rippuvad köied või latid. Ruumis on veel hüppamise tarbed ja mõned vähemad esemed.

Selles ruumis toimub 4 tunni jooksul käsitöö, mis on Soomes väga kõrgel tasemel. Halva ilmaga toimub siin ka võimlemine.

Kuid kui ilm vähegi lubab, võimeldakse väljas. Väljas on aga eranditult kruusatatud kuivad võimlemise ja mänguplatsid. Platsid on varustatud tasakaalupalkidega, rippumiskükudega, kus õpilased ainult kätega rippudes võivad kiikuda.

Õpilastel on kasutada pallid, hüppamispukid ja muid tarvilikke esemeid, et oleks võimalikud mitmesugused kehalised harjutused.

Ühes koolis oli tehtud katseks võimlemiskatusealune, mille päikesepoolne külg on lahtine, teised kolm külge aga laudseintega. Loodetavasti täidab see katusealune puupõrand temale pandud lootusi ja võimaldab

võimelda ka vihmasel ilmaga nõnda ütelda väljas.

Niisuguste katustealustega tuleks ka meilgi teha katset. Kulude mõttes on neid hõlpus soetada. Niisuguse katusealuse ehitamine ei peaks minema maksma üle 300—400 krooni. Küll aga võiks ta lahendada väljasvõimlemise küsimuse hästi.

Soome koolide külastamisel paistis silma veel see, et käimlad olid maal erilistes hoonetes. Soomlased ei usu, et saaks vältida halba õhku koolikäimlas sel juhul kui puudub veevärk. Ka ei taha nad õpilasi liialt hellitada. Soomes on kliima külm. Miks siis mitte selle kliimaga harjuda, kui see ei muutu veel hädaohtlikuks.

Hõlpus on kasvatada üles lapsi, nagu kasvuhoone taimi, kuid niisugused lapsed ei pea vastu karmile loodusele. Parem juba siis kasvatada eluraskustele vastavalt ja võidelda liialt hellitamise vastu.

Ka meil on võimalik koolikäimlate küsimuses soomlastelt palju õppida.

Meie uutes koolimajades, kus puudub veevärk, on õhk käimlate õhust rikutud. Kuna käimlate õhk on eriti halb tervisele, siis

peaks küll koolimajade plaanide valmistamisel sellega arvestama. Senini on arhitektid ütlenud, et ka ilma veevärgita majades saab hoida käimlaõhku puhas, kuid tegelikult on õhk rikutud.

See paneb kahtlema arhitektide sõnades. Soomes ei ütlegi arhitektid põhjendamatult, et käimla õhku saab hoida puhtana ilma veevärgita. Sellest siis tulebki, et käimlad ehitatakse välja.

Need mõtted tekkisid mul soome koolide külastamisel. Kui meie neid soome koolide tugevaid külgi kõrgelt hindame ja katsume ka siin neid proovitud ja headeks osutunud võtteid kasutada, siis peaks sellest meie kasvatusel ja koolile olema enam kasu kui mõnest pisitillukesest meetodilise küsimuse sõelumisest, näiteks, kas kirjutada joontega või joonteta paberile I õppeaasta I poole I veerandil.

Siis oleme loomaaias näinud ka peale putukate elevanti ennast.

Soome koolis on elevanti kohe tähele pandud. Ja seda juba mitu aastakümnet.

See on ka üheks põhjuseks, miks soome rahvas on nõnda võimas oma saavutusilt.

Jalgrataste registreerimisest.

A. Kruus.

Jalgrataste registreerimise alal maa- ja linnavolikogude poolt antud sundmäärused annavad koos registreerimise kantseleilise korra määramisega väga vähe muid põhilisema loomuga ja kohapealsetest olukordadest tingitud eeskirju, samaseid norme, mis täiendaksid üldiselt kehtivaid liiklemise määrusi. Maakonnaseaduse (RT 38, 43, 405) § 145 p. 9. ja Linnaseaduse (RT 38, 43, 404) § 165 p. 13. on antud maa- ja linnavolikogudele õigus anda määrusi liiklemise korra ja julgeoleku kindlustamiseks ja selle õiguse alusel on mõni maavalitsus maa- volikogu ülesannetes ja mõni linnavolikogu Maakonna- ja Linnaseaduse kehtivusel oleku ajal annudki vastavad sundmäärused jalgrataste registreerimise alal. Aga nii neis kahes viimati mainitud kui ka teistes samalaadilistes varemalt antud määrustes pole peagu miskit antud lisaks üldiselt kehtivatele liiklemise eeskirjadele ja korraldatud seda, mis tingitult kohapealsetest oludest peaks olema vajalik liiklemise korra ja julgeoleku kindlustamiseks. See on ka mõistetav, sest et liiklemiskord julgeoleku huvides on juba

määratud kindlaks Liiklemismäärustega (RT 36, 82, 661 ja muudat.) muuhulgas ka jalgrattal liiklemise kohta. Kuna ei ole mõeldav üldises määruses antud normide kordamine ja et liiklemise kord jalgrattal ei olenegi kuigi palju sellest, kas sõidetakse näiteks Valgamaal või Virumaal, või linnadeski — siis on maa- ja linnavolikogude sundmääruste sisuks jäänud kolme küsimuse lahendamine: 1) teha jalgrataste registreerimine omavalitsuse piirkonnas sundslikuks, 2) määrata registreerimise tähtaeg ja 3) mõnel puhul korraldada ka sõidunumbri väljaandmise kord ja määrata kindlaks sõidunumbri suurus ja värvid ning eraldusmärgid sellel. Neist kolmest on ainult esimesel küsimusel põhimõtteline tähtsus.

Jalgrataste registreerimise sundust üldnormid ette ei näe. Jõuvankrite seaduse eluviim. määruse (RT 36, 80, 650) § 22 teeb kohuslikuks jõuvankrite registreerimise selleks määratud maa- ja linnavalitsuste juures, kuid et jalgratate ei loeta jõuvankriks (Jõuvankr. sead. § 1 — RT 36, 45, 364), siis ei ole tema kohta registreerimise

kohustust. Ka jalgrataste maksustamise aluste juures (Vallasead. §§ 133—137 ja Linnasead. §§ 303—307) pole tähendatud jalgrataste registreerimise vajadusele. Järjekult, kui mõni maa- või linnavalikogu ei pea vajalikuks anda määrust jalgrataste registreerimise sunduse kohta, pole see olukord siis vastukäiv üldistele sundnormidele. Kas siin pole liiklemismäärustes lünk?

Kahtlemata tuleb ju pidada nii avaliku korra kui samal määral ka maksustamise kontrolli seisukohalt üldist jalgrataste registreerimise sundust möödapääsematuks. Aga kui selle üldise sunduse tarvidus on nii möödapääsematu, siis tuleb ta ka panna kehtima üldise määrusega või vastava määruse täiendamise. Sel puhul vabaneks sellest kohustusest 11 maavolikogu ja 33 linnavalikogu, kes peavad sama ülesande teostamiseks võtma igaüks eraldi vastu sundmääruse ja selle viima kehtivusele kinnitamise ja avaldamise kaudu. See küllaltki suur töö võiks jääda olematuks vaid paarirealise Liiklemismääruste täiendamise või väikese erimääruse andmise puhul. Sel kombel oleks ka eelmainitud kolmest küsimusest täielikult lahendatud esimene ja neist kõige põhilisema tähtsusega.

Ka teine küsimus, jalgrataste registreerimise tähtaja määramine, annaks end korraldada üldise määruse korras. Tuleb pooldada, et registreerimise tähtajaks määratakse 1. juuni. Meie oludes tuleb mitmes omavalitsuses määratud 1. maid pidada liig varajaseks tähtajaks, sest sageli on aprillikuu ilmastiku- ja teeolud meil jalgrattasõiduks veel sedavõrd halvad, et tuleks jalgratta registreerimiseks teha käik vallavalitsusse jalg- si, vajaduse korral jalgratast käekõrval ajades, mis pole mõeldav. Kuigi Tallinnas sõitmine jalgrattal varemalt võimalik kui meie maateedel, on sealgi tähtajaks 1. juuni. Ka on jõuvankrite registreerimise üldiseks tähtajaks 1. juuni. Neil kaalutlustel ei ole näha põhjusi selle vastu, et ka jalgrataste registreerimise tähtaeg võiks olla üldiselt määratud kindlaks 1. juunile.

Lähemat kaalumist ja head leidlikkust vajab jalgratta sõidunumbri küsimuse otstarbekas lahendamine, kuna sel puhul kerkib esile terve rida asjaolusid ühe või teise mooduse kasuks või kahjuks. Liiklemise korra järelevalve seisukohalt peab sõidunumber olema selgelt loetav ja peab andma võimaluse otsekohe selles jõuda selgusele, kus asutises ja kelle nimele sõiduks tarvitavat jalgratas registreeritud. Teiseks tähtsaks ülesandeks on sõidunumbril jalgratta maksustamise kontrolli võimaldamine. Neist seisus-

kohtadest väljudes oleks kõige otstarbekam, kui sõidunumber kannaks selle asutise (maal valla) nime, kus jalgratas registreeritud ja et sõidunumbrit tuleks vahetada igal aastal, misjuures igal aastal oleks eelmisest aastast erinev sõidunumbri värv, või et sõidunumbritel oleks üldiselt märgitud aasta, milleks jalgratas kasutamiseks registreeritud. Praegu kehtivates omavalitsuste sundmäärustes on ses küsimuses asutud erinevatele seisukohtadele. Mõnes on lubatud numbrit kasutada mitmel aastal järjestikku, mõnes ainult üheks aastaks, mõnes üksikasjaliselt määratud kindlaks numbril suurus, värvid ja eraldusmärgid ning koguni järjekord üksikutes valdades, mõnes kõik jäetud vastava maa- või linnavalitsuse otsustada.

Kõige enam väärib tähelepanu ja hindamist vastav määrus Petseri maakonnas (RT 37, 35, 337 ja 38, 19, 175), milles muuhulgas nähtud ette sõidunumbril eraldusmärgina jalgratta registreerinud valla nimi ja see, et järjenumber algab igas vallas nr. 1-st. Muudes maakondades sõidunumbril valla nime puudumisel peab järjekord olema kogu maakonnas ühine, ja seetõttu tõuseb ta oma ulatuselt tähestiku lõpupoolsetes valdades kümnetesse tuhandetesse. Sarnane viiekohane number on raskelt loetav veel raskemalt aga meelepeetav. Olen pannud tähele, et järjenumbrites alates 18000-st paaristsajast jalgrattaomanikust ainult 3—40 võivad oma jalgrattanumbri eksimatult ära ütelda, kuna ülejäänud seda ei mäleta üldse või mäletavad sedavõrd kahtlaselt, et tõttavad õue selgitama, kui see pole minu poolt jõutud juba registrist enne selgeks teha. Sarnast teadmatust esineks vähe, kui järjenumbrid algaksid nr. 1-st. Teiseks ei saa ülemaakondliku järjenumbri puhul registreerimise kohta teisiti selgust, kui et peab esiteks selgitama jalgratta registreerinud vallavalitsuse ja siis alles võib pöörduda vastava vallavalitsuse poole jalgratta registreerinud isiku selgitamiseks. Siinkohal peab aga tuletama meelde, et meil on 16 samanimelist valda ja linna ning et nende omavalitsuste puhul peaks veel sõidunumbrile märgitama, kas jalgratas registreeritud vastavas valla- või linnavalitsuses, mis ehk omakorda raske teostada sõidunumbri väikeses ruumi tõttu.

Maksustamise kontrolli seisukohast peab pidama otstarbekaks korda, et sõidunumbril tuleks igal aastal uuendamisele. Kuid kokkuhoiu seisukohast see pole nii. Riigi Statistika Keskbüroo andmetel oli meil 1937. a. registreeritud maal 105.359 ja lin-

nades ning selleaegsetes alevites 26.731, seega üle riigi kokku 132.090 jalgratast. Kui peaks neile kõigile igal aastal valmistama uued sõidunumbrid, siis ainuüksi kuluks selleks igal aastal metalli rohkem kui 10.000 kg, kui numbrid valmistatakse selles ehituses nagu nad olnud viimastel aastatel Harjumaal, sest et Harjumaal sõidunumber kaalub 80 grammi. Rahalist kulu aga tuleks jalgrattaomanikkudel igal aastal kanda 35-sendise sõidunumbri hinna juures üle 46.000 krooni. See ei ole kaugeltki sedavõrd ei vähene materjali hulk ega ka väike rahaline summa, et võiksime seda korduvalt igal aastal lasta täiesti ebaproduktiivselt minna kaduma. Siin peaks leiutatama jalgratta sõidunumber, mis oleks võimalikult kerge ja odav, kuid seejuures küllalt vastupidav üheaastaseks kasutamiseks.

Meil oli juba 1937. a. üle riigi jalgrataste näol üle 130.000 liiklemisabinõu ja maksumisobjekti. Arvestades õige hoogsat jalgrataste arvu kasvu, võib oletada, et eelolevaks 1. juuniks on ehk nende arv juba 150 tuhande lähedal. Nende registreerimise sundus ja registreerimise tähtaeg peaks pandama kehtima üldise määrusega. Sõidunumbri küsimuses aga on raske esitada mingit konkreetsemat kava, sest küsimus annab end lahendada väga mitmel moel. Sellepärast poleks ehk ka üleliigne, kui näiteks Maaomavalitsuste Liit avaldaks oma arvamise ja üldse viiks küsimuse avalikule pinnale, omavalitsuse tegevust juhtivate isikute ringkonda. Küsimuse võimalikult laiemates ringides ja võimalikult ühtlastel põhimõtetel leidlik ja otstarbekas lahendus oleks kogu asja tänuväärne tulemus.

Vallaseadusega vallaomavalitsuse täitvatele organitele ja järelevalve teostajatele pandud ülesannete loetelu.

(Järg.)

6. Maavalitsuse ülesanded.

§ 4. Valdade piiride muutmise vallaomavalitsuste vahel tekkivate varaliste vahetõrgete lahendamiseks ettepanekute tegemine Siseministrile.

§ 6. Valdade liitmisel ja uue valla asutamisel vallavanema poolt vallavolikogu ülesannetes tehtud otsuste kinnitamine.

§ 21. Vallavolikogude valimise eel iga valla kohta vallavolinikkude arvu määramine.

§ 76. Vallavalitsuse kantselei koosseisu määramiseks ettepanekute tegemine Siseministrile.

§ 92. Vallavanema ja ta abide, vallasekretäri ja selle abide ning vallaomavalitsuse kantseleiteenijate palkade alam- ja ülemäärade kinnitamiseks ettepanekute tegemine Siseministrile.

§ 188. Vallaomavalitsuste järelevalve teostamine.

§ 190. Oma ametnikkude kaudu vallaomavalitsuse asutiste asjaajamise revideerimine, neilt seletuste pärimine ja asjasse puutuvate dokumentide või nende ärakirjade saamine.

§ 191. Vallavolikogu otsuste kinnitamine järgmises asjus:

1) maksude ja koormatiste määramise kohta;

2) põhi- ja lisaelarvete ning aruannete vastuvõtmise kohta;

3) kinnisvarade võõrandamise ja pantimise kohta;

4) lepingute sõlmimise kohta, mille kestus üle 10 aasta;

5) laenude tegemise kohta;

6) vallamaja asukoha määramise kohta;

7) vallavolikogu muudatused, mille kinnitamine seadusega pandud maavalitsusele.

§ 195. Kinnitamisele mittekuuluvate vallavolikogu niisuguste otsuste täitmise, mille vastuvõtmine ei toiminud seaduses ettenähtud korras või mis sisuliselt seadusevastased, seismapanemine ja sellest ühes seismapanemise põhjendustega vallavanemale teatamine 2 nädala jooksul protokollis ära kirja või täiendavalt nõutud materjali saamise päevast.

§ 203. Vallavolikogu laialisaatmise korral vallavanema poolt volikogu ülesannetes tehtud korralduste ja otsuste kinnitamine.

§ 204. Vallavolikogu tegevuse seismapanekul, maksuraskustesse sattumise tagajärjel, vallavanema poolt volikogu ülesannetes tehtud otsuste kinnitamine, mis ei kuulu teiste asutiste kinnitamisele.

7. Siseministri ülesanded.

§ 2. Valdade asutamiseks, kaotamiseks, liitmiseks ning valdade piiride muutmiseks

ettepanekute tegemine Vabariigi Valitsusele.

§ 4. Valdade piiride muutmisest vallaomavalitsuste vahel tekkivate varaliste vahetõrgete lahendamine, toimunud kokkulepete kinnitamine, kui ka selleks otstarbeks avalikõiguslike kohustuste pealepanemine.

§ 6. Valla piiride muutmisel, valdade liitmisel ja uute valdade asutamisel: vallavolikogu ja vallavanema ning ta abide valimise korraldamine või kuni vallavolikogude järjekordse valimiseni vallavolikogu ja vallavalitsuse ülesannete ühe senise liitunud valla volikogule ja vallavalitsusele panemine või vallavanema ja abide määramine, kes täidavad nii volikogu kui vallavalitsuse ülesandeid kuni vallavolikogude järjekordse valimiseni.

§ 7. Eesti Vabariigi kodakondsusse vastuvõetud isiku omavalitsuse kodanikuks kuuluvuse määramine, kui seda ei ole võimalik määrata vastavate seaduste alusel.

§ 14. Maakonna vallaomavalitsustele ettepaneku tegemine sihtühenditesse koondumiseks või nende liitmine sihtühenditesse, sihtühenditesse koondumise kokkulepete ja sihtühendite põhikirja kinnitamine.

§ 16. Vallaomavalitsuste pitsati kuju ja tarvitamise korra kinnitamine.

§ 21. Vallavolinikkude arvu määramiseks aluste kinnitamine.

§ 50. Vallavolikogudele kodukorra andmine.

§ 51. Vallavanema abide määramise aluste määramine valla maa-ala suuruse ning elanikkude arvuga arvestades.

§ 54. Vallavanema ja ta abide määramine, kui valimised ei toimu ka vallavolikogu teisel koosolekul või antud tähtajaks.

§ 55. Vallavolikogult valitud vallavanema ja ta abide ametisse kinnitamine, või kui ei kinnita ka teistkordsel valimisel valitud kandidaate või kui vallavolikogu ei vali antud tähtajaks uusi kandidaate, siis — vallavanema ja ta abide ametisse määramine maavanema ettepanekul.

§ 66. Vallavanema ja ta abide ametimärgi kuju ja kandmise korra kinnitamine.

§ 68. Külavanemate ametimärgi kuju ja kandmise korra kinnitamine.

§ 76. Vallavalitsuse kantselei koosseisu määramise aluste kinnitamine.

§ 80. Vallasekretäri ja ta abide ning abide omavahel sugulus vahetõrgete olemise erandina lubamine.

§ 81. Omavalitsuse sekretäri kutse omandamiseks eksami kava ja komisjoni koosseisu määramine.

§ 83. Vallasekretäri ametisse kinnitami-

ne määramata ajaks, või nimetamine kui vallavanem ei esita kandidaati kahe kuu jooksul, arvates sekretäri kohta vabanemisest.

§ 88. Ametisse kinnitatud ja nimetatud vallaomavalitsuse teenijate ajutiselt tagandamine teenistuskohuste täitmiseni kuni kohtu otsuse seaduse jõusse astumiseni või asja lõpetamiseni, kui kriminaalkorras vastutusele võtmiseks on teatatud süüteo, mille eest karistuseks ettenähtud vangimaja või raskem karistus.

§ 90. Pensioni väljateeninud vallasekretäri või ta abi ametist vabastamine teenistuse huvides.

§ 92. Vallavanema ja ta abide, vallasekretäri ja selle abide ning vallaomavalitsuse kantseleiteenijate palkade alam- ja ülemmäärade kinnitamine.

§ 110 p. 1. Varade võõrandamise tasudest kogunenud erikapitalide tarvitamise kohta uute varade soetamiseks juhtnööride andmine.

§ 124. Tööstusmaksu ülemmäärade ja maksustamise aluste määramine kokkuleppel Majandusministriga.

§ 125. Ettevõtete liikide vabastamine tööstusmaksust kokkuleppel Majandusministriga.

§ 129. Aurumasinate ja mootorite maksu ülemmäärade ja maksustamise aluste määramine kokkuleppel Majandusministriga.

§ 136. Jalgrattamaksu ülemmäärade määramine kokkuleppel Majandusministriga.

§ 141. Paadimaksu ülemmäärade ja maksustamise aluste määramine kokkuleppel Majandusministriga.

§ 148. Suvituskulude ülemmäärade kinnitamine kokkuleppel Majandusministriga.

§ 168. Koormatiste jaotamiseks juhtnööride andmine.

§ 174. Eelarve nomenklatuuride määramine kokkuleppel Majandusministriga.

§ 192. Maavalitsuse või maavanema peale vallavolikogu või vallavanema otsuse kinnitamatajätmise pärast antud kaebuste otsustamine.

§ 202. Vallasekretäri ametist vabastamine, kui see ilmselt ei suuda täita oma ülesandeid.

§ 203. Vabariigi Valitsusele ettepaneku tegemine kohaliku omavalitsuse või riigi huvides vallavolikogu laialisaatmiseks ja uue volikogu valimise väljakuulutamiseks.

§ 204. Vabariigi Valitsusele ettepaneku tegemine vallavolikogu tegevuse seismapanemiseks, kui vallaomavalitsus on sattunud niisugustesse maksuraskustesse, et ta enam ei suuda täita oma rahalisi kohustusi.

Volikogu tegevuse seismapanemise korral vallavanema ja ta abide määramine.

§ 205. Vallavolikogust üksikute vallavolinikkude kõrvaldamine, kui nad oma tegevusega takistavad vallavolikogu või vallavalitsuse tööd, või kui nende tegevus on kahjulik valla või üldhuvile.

§ 206. Määruste ja juhtnööride andmine käesoleva seaduse teostamiseks ning eriti:

- 1) vallaomavalitsuse asjaajamise kohta;
- 2) eelarvete ja aruannete koostamise kohta;
- 3) eelarvete täitmise kohta;
- 4) aasta lõpul eelarvekrediitide tarvitamise kohta;
- 5) vallaomavalitsuse kapitalide ning vabade summade hoidmise kohta;
- 6) vallaomavalitsuse varade, kapitalide ning erikapitalide valitsemise kohta;
- 7) vallaomavalitsuse arvepidamise, maksude ja koormatiste määramise ja maksude sissenõudmise kohta;
- 8) koormatiste täitmise korra kohta;
- 9) valla kodanikuks kuulumise kohta.

8. Üldised järelevalveasutiste ülesanded.

§ 27. Vallavolikogu kokkukutsumise

nõudmine hiljemalt 7 päeva jooksul nõude esitamisest arvates.

§ 33 p. 5. Vallavolikogu päevakorda võtmiseks küsimuste esitamine.

§ 197. Revideerimisel või muul viisil vallaomavalitsuse täidesaatvate asutiste tegevuses seaduserikkumise leidmisel seadusliku korra jalule seadmine.

§ 198. Vallaomavalitsuse organite poolt neile pandud ülesannete täitmatajätmisel sellele tähelepanu juhtimine ja täitmiseks tähtsajamääramine ning, kui täitmine ei järgnenud, täitmise korraldamine omavalitsuse kulul kohustamisega tarvilikke summasid eelarvesse võtma.

§ 199. Vallaomavalitsuse teenijate tegevuses süüteo tunnuste leidmisel vastavale kohtuvõimule teatamine süüdlaste vastutusele võtmiseks.

§ 200. Vallaomavalitsuse teenijate, kelle süüteost, mille eest ettenähtud vangimaja või raskem karistus, teenistuskohuste täitmisest ajutiselt kõrvaldamine § 88 ettenähtud alustel ja asendamine teisega kuni kohtuotsuse seadusejõusse astumiseni või asja lõpetamiseni.

Kirjandust.

RAAMAT VABARIIGI PRESIDENDIST.

Eesti raamatuturg on rikastunud sisuka ja silmapaistva teosega Eesti esimesest kodanikust. Suurekaustaline kaunis raamat kannab pealkirja „Eesti Vabariigi President Konstantin Päts“, ning peegeldab niihästi sõnas kui pildis Presidendi elukäiku ja tegevust kuni viimase ajani. Teose elulooline osa on tuntud koolimehe M ä r t R a u a sulest, kuna sissejuhatus on kirjutatud Põllutöökoja esimees A u g u s t J ü r i m a. Trükitehnil-

selt viimistluselt silmapaistev teos omab värvilises sügavtrüki kaanepildi Vabariigi Presidendi kunstnik K a r l H e r m a n i maalitud portree järele. Teksti kõrval sisaldab raamat 72 h e a d s ü g a v t r ü k i p i l t i, milledes seoses President K. Pätsi isikuga peegelduvad Eesti viimaste aastate ajaloo olulisemad momendid. Teos (118 suurt lehekülge parimal paberil) maksab brošeeritult 4 krooni, Ed. Taska töökoja maitsekas kalingurköites 5 krooni.

Omavalitsustegelasi.

ELMAR VARES 15. A. VALLA OMAVALITSUSE TEENISTUSES.

1. veebruaril k. a. täitus Võisiku valla sekretäri Elmar V a r e s e l 15 aastat vallaomavalitsuse teenistust.

Elmar Vares on sündinud 4. aprillil 1900 Aidu vallas. Õppinud ja lõpetanud Tõlli valakooli, Tuhalaane kihelkonnakooli ning Viljandi kaubanduskooli ja kommertsgümnaasiumi, töötas ta mõned aastad riigiametnikuna ja asus siis 1. veebruaril 1924 Harju-

maale Kolga valla sekretäriks. Kolga vallas E. Vares töötas kuni 15. oktoobrini 1934, mil asus oma praegusele ametikohale Või-siku valda sekretärina.

Peale oma otseste ülesannete täitmise väärrib märkimist, et E. Vares, kui tulise hinge-ga isamaalane, võtab suure innuga osa ka seltskondlikust tegevusest. Nii on ta praegu oma vallas Ühispinga juhatuse liikmeks, ko-

haliku kindlustuskassa asjaajajaks jne. Samuti võtab ta elavalt osa ka Isamaaliidu tegevusest ning kohapealsetest aktsioonidest nimede eestistamise, kodukaunistamise jm. aladelt. Omal ajal Harjumaal ametis olles E. Vares võttis innukalt osa Eesti Tuletõrje Liidu tööst selle juhatuse liikmena ning oli ka põllumeeste esindajana Harju maavolikogu liikmeks 1930—1934.

Oma tegevuse eest tuletõrje alal omab juubilar Läti Tuletõrje Liidu ja Eesti Tuletõrje Liidu kõrgemad teenetemärgid, samuti

on ta tulnud mitmete üldriikliste ürituste teostamisel esimeste hulka ja omandanud mitmed auhinnad. Oma ametis E. Vares on osutunud õiglaseks, vastutulelikuks ja korrektseks kõigile neile, kes tema nõu ja abi ametialal vajavad.

Soovime tulisehangelisele vallaomavalitsuse tegelasele veel palju helgeid tööpäevi ja senist energiat edukaks edasitöötamiseks okkalisel vallaomavalitsuse tegelase tööpöölul!

J. K.—e.

Küsimusi ja vastuseid.

Küsimus nr. 3. Kinnistusüksuste nimede muutmisest ja kinnistusüksustele nimede andmisest. Kas Koha- ja Kinnistusüksuste nimede korraldamise seaduse (RT 1938, 42, 397) § 11 p. p. 3 ja 4 ja §§ 23—30 alusel antud palved ja nende lisad kuuluvad tempelmaksu alla? Kas § 12 p. 2 nimetatud 10 krooni kinnistusüksuse nimemuutmise kulu jääb vallaomavalitsuse kasuks ja kes on kohustatud seda tasuma sarnasel puhul, kui vallas on palju ühenimelisi kinnistusüksusi, sest oletame, et tuleks muuta neljal ja viiendal jääks endine nimi? Kas § 29 järgi võib vallavanem keelduda uue nime andmisest, kui sarnane nimi on juba vallas olemas, kuigi sooviavalduse andja väidab, et tema peab just selle nime saama, mis ta soovib ja et see nimi on juba enne seaduse maksmahakamist tema poolt ostumüügi lepingu alusel Katastri Ametis plaanil registreeritud?

Vastus: Küsimus on nähtavasti ekslikult formuleeritud. Koha- ja kinnistusüksuste nimede korraldamise seaduse § 11 ei käsitle kinnistusüksuste nime muutmise aluseid, vaid määrab milliseid andmeid peab sisaldama kinnistusüksuse nime muutmise sooviavaldus. Koha- ja kinnistusüksuste nimede korraldamise seaduse § 9 määrab alused kinnistusüksuste nimede muutmiseks ja § 13 näeb ette: kui 2 aasta kestel, arvates seaduse jõustumisest, esitatakse sooviavaldus 1) kinnistusüksuse nime eestistamiseks (§ 9 p. 1) või 2) nime muutmiseks selle labase tähenduse või halva kõla pärast (§ 9 p. 2), siis seesugune sooviavaldus on vaba tempelmaksust ja sellele ei ole vaja lisandada ka § 12 ettenähtud kinnistusüksuse nime muutmise kulu kr. 10.— ega teatist kinnistusüksuse nime, asukoha ja omaniku kohta; teatise nõuab siis vastavast kinnistusametist see linna- või vallavalitsus, kes nime muutmise otsustab, millisel juhul see teatist on vaba ka kinnistusameti kantseleimaksust. Tähtendatud soodustused on kehtivad ainult eelnimetatud kahel juhul kahe aasta kestel seaduse keh-

timahakkamisest, mille möödumisel kaotavad keh-
tivuse ka nende juhtude kohta. Need soodustused ei kehti aga üldse muude juhtude kohta, mis nähtud ette Koha- ja kinnistusüksuste nimede korraldamise seaduse § 23 jt.

Kuna Koha- ja kinnistusüksuste nimede korraldamise seadus kedagi eriti ei nimeta, kellele oleks õigus nime muutmise kuludeks võetava 10 krooni omandamiseks, siis läheb see riigi tuluks.

Koha- ja kinnistusüksuste nimede korraldamise seaduse § 10 määrab selgesti ja kategooriliselt: Sooviavalduses palutud nimeks ei või olla võõrapärane nimi, või nimi, millel on labane tähendus või halb kõla, või nimi, mis esineb sagedasti sellisama linna või valla piires. Järelikult, vallavanem ainult võib keelduda kinnistusüksusele seesuguse uue nime andmisest, mis valla piires juba esineb.

Küsimus nr. 4. Maksu nõudelehtede väljasaatmise tähtajast. Kui pika aja jooksul, maksutähtpäeva möödumisest arvates, tulevad maksunõuded välja saata. Tulumaksu seaduses on see otse kindlaks määratud: hiljemalt ühe kuu jooksul pärast teise tähtaja möödumist (RT 1934, 7, 59 § 6). Kinnisvarademaksu sissenõude suhtes tuleb nüüd ju kohaldada ka Vallaseaduse §§ 154—164 (RT 1938, 33, 265 § 14).

Vastus: Vallaseaduse (RT 1937, 32, 310) § 121, 123, 128, 135, 140, 144, 150 ja 155 järgi vallaomavalitsuse kõigi maksude võtmise korra ja tähtaja määramine on jäetud vallavolikogule. Sama seaduse § 156 järgi määratud tähtajaks tasumata jäänud maks loetakse maksuvõlaks, mis ühes viivitusrahaga nõutakse sisse administratiiv-sissenõudmise korras. Sellest järgneb: Kui vallavolikogu ei ole määranud erilist tähtaega maksuvõlgade nõudelehtede väljasaatmiseks pärast vabatahtlikuks tasumiseks määratud tähtaja möödumist, siis peaks nõudelehtede väljasaatmine toimuma võimalikult kohe pärast vabatahtlikuks tasumiseks määratud tähtaja möödumist.